

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 285/2022-30

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ladislava Duditša a zo sudcov Libora Duľu a Miroslava Duriša (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej advokátom JUDr. Jozefom Dobrovičom, LL.M., Záhradnícka 27, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Bratislava IV v konaní vedenom pod sp. zn. 4 C 132/2016 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava IV v konaní vedenom pod sp. zn. 4 C 132/2016 **b o l i p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietrahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Bratislava IV **p r i k a z u j e** v konaní vedenom pod sp. zn. 4 C 132/2016 konať bez zbytočných prietrahov.
3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** primerané finančné zadosťučinenie v sume **1 500 eur**, ktoré **j e** jej Okresný súd Bratislava IV **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Bratislava IV **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **410,92 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka označená v záhlaví tohto nálezu sa ústavnou sťažnosťou doručenu ústavnému súdu 29. marca 2022 domáhala vyslovenia porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ako aj základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy a práva pokojne užívať majetok podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) postupom Okresného súdu Bratislava IV (ďalej len „okresný súd“) v napadnutom konaní vedenom pod sp. zn. 4 C 132/2016. Sťažovateľka požaduje uloženie príkazu okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov, ako aj priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v sume 8 000 eur a náhradu trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti, príloh k nej priložených a vyjadrenia predsedu okresného súdu vyplýva, že sťažovateľka vystupuje spolu s ďalšími v napadnutom konaní v procesnom postavení žalovaných 1 až 12, proti ktorým sa žalobkyňa [REDAKOVANÉ] domáha žalobou z 22. novembra 2016 určenia neplatnosti závetu. Sťažovateľka ako žalovaná 1 v napadnutom konaní je zároveň účastníčkou dedičského konania po pozostalom [REDAKOVANÉ], ktoré je vedené na Notárskom úrade JUDr. Miriam Szabovej v Bratislave pod sp. zn. 65 D 18/2016. Dedičské konanie bolo uznesením z 28. septembra 2016 prerušené a žalobkyni bolo uložené, aby do jedného mesiaca od právoplatnosti uznesenia podala na príslušnom súde žalobu o určenie neplatnosti závetu.

3. Žalobkyňa bola 22. decembra 2016 vyzvaná na zaplatenie súdneho poplatku za žalobu, ktorý bol zaplatený 5. januára 2017. Uznesením okresného súdu č. k. 4 C 132/2016-20 z 13. júla 2017 boli žalovaní vyzvaní na vyjadrenie k žalobe. Sťažovateľka vyjadrenie k žalobe doručila 28. júla 2017. Žalovaní 2, 6, 7, 9, 10, 11 a 12 vyjadrenia k žalobe doručili v dňoch od 3. augusta 2017 až 26. septembra 2017.

4. Dňa 4. októbra 2017 bol do napadnutého konania pripojený súvisiaci dedičský spis sp. zn. 65 D 18/2016.

5. Žalovaní 3, 4 a 5 sa k žalobe vyjadrili podaniami doručenými 27. novembra 2017. Žalobkyňa bola 30. novembra 2017 vyzvaná na zaujatie stanoviska k vyjadreniam žalovaných. Žalobkyňa požiadala 8. januára 2018 o predĺženie lehoty na podanie vyjadrenia do 25. januára 2018. Opätovná žiadosť žalobkyne o predĺženie lehoty na zaujatie stanoviska bola okresnému súdu doručená 30. januára 2018. Okresný súd žalobkyňu 1. februára 2018 urgoval o zaujatie stanoviska.

6. Dňa 19. marca 2018 okresný súd doručoval žalobkyni kópie vyžiadaných listín a zároveň ju opätovne urgoval o doručenie stanoviska v lehote najneskôr do 15. marca 2018. Žalobkyňa 8. marca 2018 opätovne požiadala o predĺženie lehoty na zaujatie stanoviska a 12. marca 2018 doručila stanovisko k vyjadreniam žalovaných, ktoré doplnila podaním 14. marca 2018.

7. Uznesením okresného súdu č. k. 4 C 132/2016-83 z 28. júna 2018 boli žalovaní vyzvaní na vyjadrenie k stanovisku žalobkyne. Žalovaní svoje podania doručili okresnému súdu v dňoch 10. augusta 2018 a 13. augusta 2018. Sťažovateľka doručila svoje vyjadrenie 21. augusta 2018.
8. Dňa 4. októbra 2018 boli strany v napadnutom konaní predvolané na pojednávanie nariadené na 14. november 2018.
9. Žalobkyňa požiadala 25. októbra 2018 o odročenie pojednávania z dôvodu vypovedania plnej moci jej právnym zástupcom. K žiadosti bola pripojená výpoveď z 5. októbra 2018. Žalovaná 2. novembra 2018 svoju neúčasť na pojednávaní. Zákonná sudkyňa 7. novembra 2018 zrušila nariadený termín pojednávania z dôvodu zmeny právneho zástupcu žalobkyne a nariadila nový termín pojednávania na 30. január 2019.
10. Žalovaná 8. novembra 2018 svoju neúčasť na pojednávaní nariadenom na 14. november 2018 zo zdravotných dôvodov a zároveň v prílohe predložila lekársku správu.
11. Žalobkyňa požiadala 10. januára 2019 o odročenie termínu pojednávania na druhú polovicu marca 2019 z dôvodu, že sa jej nepodarilo zabezpečiť nového právneho zástupcu, na podklade čoho zákonná sudkyňa termín pojednávania zrušila a stanovila nový termín na 13. marec 2019.
12. Dňa 21. januára 2019 bola žalobkyňi uložená lehota 10 dní na zabezpečenie si nového právneho zástupcu a na túto výzvu žalobkyňa reagovala podaním 7. februára 2019, ktorého prílohou bolo splnomocnenie udelené žalobkyňou právnenému zástupcovi zo 4. februára 2019.
13. Dňa 13. marca 2019 sa uskutočnilo pojednávanie, na ktorom žalobkyňa navrhla vykonať znalecké dokazovanie z odborov písomoznalectva a psychiatrie, v dôsledku čoho bolo pojednávanie odročené na neurčito. Zákonná sudkyňa vydala 14. marca 2019 pokyn na predloženie spisu vyššiemu súdnemu úradníkovi na ustanovenie súdnych znalcov.
14. Uznesením okresného súdu č. k. 4 C 132/2016-150 z 5. februára 2020 bola žalobkyňi uložená povinnosť v lehote 15 dní od doručenia uznesenia zložiť preddavok na trovy znaleckého dokazovania v sume 1 000 eur. Preddavok na trovy znaleckého dokazovania bol žalobkyňou uhradený 26. februára 2020.
15. Uznesením okresného súdu č. k. 4 C 132/2016-163 z 9. marca 2020 bolo nariadené znalecké dokazovanie znalcom z odboru zdravotníctva a farmácie, odvetvia psychiatrie, zároveň bol vypracovaním znaleckého posudku poverený súdny znalec MUDr. Matúš Martinka, ktorému boli uložené povinnosti vykonať znalecké dokazovanie na účely posúdenia spôsobilosti poručiťľa na právne úkony v čase spísania závetu a vypracovať znalecký posudok v lehote 3 mesiacov od prevzatia spisu. Predmetným uznesením bolo zároveň nariadené znalecké dokazovanie znalcom z odboru písomoznalectva, odvetvia ručného písma, pričom vypracovaním znaleckého posudku bol poverený súdny znalec Mgr. Miroslav Koutný, ktorému boli uložené povinnosti vykonať znalecké dokazovanie na účely posúdenia pravosti podpisu na závete po poručiťľovi a vypracovať znalecký posudok v lehote 3 mesiacov od prevzatia spisu. Stranám v konaní bola zároveň uložená povinnosť poskytnúť súdnym znalcom súčinnosť. Spis bol súdnemu znalcovi Mgr. Miroslavovi Koutnému doručený 11. júna 2020.

16. Súdny znalec oznámil okresnému súdu 23. júna 2020, že k znaleckému skúmaniu pristúpi až po doručení vyhovujúcich sporných a porovnávacích listín, pričom až od uvedeného momentu môže začať plynúť lehota stanovená na vypracovanie znaleckého posudku. Zároveň okresný súd informoval, že znalecký posudok môže vypracovať v lehote 4 mesiacov od predloženia originálov sporného a porovnávacieho materiálu, pričom okresný súd požiadal o zaslanie potrebných originálov so sporným podpisom poručiteľa na akýchkoľvek úradných listinách (výberové a vkladové lístky z banky, daňové priznania, podklady zo sociálnej poisťovne, úradu práce, dovolenkové lístky), ktorých dôveryhodnosť nie je spochybniteľná.

17. Žalobkyňa požiadala 6. júla 2020 okresný súd o uloženie povinnosti určeným subjektom predložiť listiny potrebné k znaleckému dokazovaniu podaním, ktorého prílohou bolo podanie súdneho znalca z 22. júna 2020, v ktorom súdny znalec požiadal žalobkyňu o predloženie originálu spornej písomnosti a originálov písomností.

18. Súdny znalec Mgr. Miroslav Koutný podaním z 20. júla 2020 oznámil, že si z Univerzitnej nemocnice Bratislava vyžiadal porovnávací materiál, ktorým súdny znalec dosiaľ nedisponoval.

19. Notárka JUDr. Miriam Szabová požiadala okresný súd 26. augusta 2020 o zaslanie uznesenia o nariadení znaleckého dokazovania, na základe ktorého účastníci dedičského konania žiadajú o vydanie originálu závetu ustanovenému súdnemu znalcovi na preskúmanie jeho pravosti.

20. Dňa 29. októbra 2020 bola vec pridelená na konanie a rozhodnutie do senátu 7C.

21. Podaním zo 4. decembra 2020 súdny znalec Mgr. Miroslav Koutný oznámil, že Slovenská pošta, a. s., mu 20. novembra 2020 doručila odmietavé stanovisko k jeho žiadosti o predloženie kvitančných listov s podpismi poručiteľa, na podklade čoho súdny znalec požiadal, aby okresný súd sám zabezpečil ich vyžiadanie.

22. Žalobkyňa požiadala okresný súd 5. januára 2021 o vydanie originálu závetu po poručiťovi súdnemu znalcovi z dôvodu, že podľa informácií od notárky JUDr. Miriam Szabovej bol originál závetu po poručiťovi uložený na okresnom súde v zbierke vyhlásených závetov.

23. Dňa 4. februára 2021 bol okresným súdom kontaktovaný súdny znalec Mgr. Miroslav Koutný, ktorý oznámil, že v súdnom spise sa tak, ako to oznamoval okresnému súdu viacerými písomnými podaniami, nenachádzajú potrebné listiny (originál závetu po poručiťovi a ani ďalšie originály sporných a porovnávacích materiálov potrebné na vykonanie znaleckého dokazovania), a preto k vypracovaniu znaleckého posudku ešte nepristúpil.

24. Dňa 10. februára 2021 okresný súd požiadal o súčinnosť pri obstarávaní podkladov pre znalecké dokazovanie vykonávané súdnym znalcom Mgr. Miroslavom Koutným relevantné subjekty vrátane dedičského oddelenia okresného súdu (zapožičanie originálu závetu po poručiťovi). Súdny znalec Mgr. Miroslav Koutný si originál závetu po poručiťovi osobne prevzal 15. februára 2021.

25. Dňa 17. februára 2021 požiadal o spresnenie žiadosti Pozemkový a lesný odbor Okresného úradu Humenné, ktorý následne v podaní z 3. marca 2021 okresný súd informoval, že žiadosti o poskytnutie súčinnosti nemôže vyhovieť, keďže v nej nie je špecifikovaný zákon, podľa ktorého Okresný úrad Humenné konal s poručiťom. Dňa 23. februára 2021 na žiadosť reagovala Slovenská pošta, a. s.

26. Okresný súd požiadal 2. augusta 2021 súdneho znalca Mgr. Miroslava Koutného o oznámenie, kedy bude vyhotovený znalecký posudok. Znalecký posudok č. 5/2021 bol okresnému súdu doručený 3. augusta 2021 spolu s porovnávacím a sporným materiálom.

27. Dňa 20. septembra 2021 boli Slovenskej pošte, a. s., vrátené zapožičané kvitančné listy a dedičskému oddeleniu okresného súdu vrátený originál závetu po poručiteľovi. Súčasne bol súdny znalec Mgr. Miroslav Koutný požiadaný o predloženie ďalších 8 vyhotovení znaleckého posudku č. 5/2021, ktoré boli okresnému súdu doručené 7. októbra 2021.

28. Okresný súd kontaktoval 2. novembra 2021 súdneho znalca MUDr. Matúša Martinku o oznámenie, či je možné vypracovať znalecký posudok a v akej lehote, pričom tento na dopyt reagoval podaním zo 4. novembra 2021. Okresný súd uznesením č. k. 4 C 132/2016-310 zo 4. októbra 2021 uložil žalobkyni povinnosť zložiť na účet okresného súdu preddavok na znalecké dokazovanie v sume 1 000 eur. Okresný súd zároveň 4. novembra 2021 doručoval znalecký posudok č. 5/2021 na vyjadrenie žalobkyni a žalovaným 1 až 12 a žalobkyni zároveň doručoval vyúčtovanie znaleckého. Žalobkyňa a žalovaní doručili vyjadrenia k znaleckému posudku v dňoch 25. novembra 2021 až 28. decembra 2021.

29. Žalobkyňa požiadala 3. februára 2022 o predloženie spisu súdnemu znalcovi, keďže vyrubený preddavok na trovy znaleckého dokazovania uhradila. Okresný súd 9. februára 2022 zistil, že k úhrade preddavku zo strany žalobkyne nedošlo, z dôvodu čoho 24. februára 2022 žalobkyňu vyzval na predloženie dokladu o jeho úhrade. Žalobkyňa okresnému súdu oznámila, že preddavok uhradila až 25. februára 2022. Dňa 9. februára 2022 bol zároveň nariadený termín pojednávania na 28. apríl 2022. Dňa 10. marca 2022 bol zrušený termín pojednávania.

30. Dňa 12. mája 2022 bol spis predložený súdnemu znalcovi MUDr. Matúšovi Martinkovi na vypracovanie znaleckého posudku.

31. Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 285/2022 z 26. mája 2022 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Argumentácia sťažovateľky

32. Sťažovateľka argumentuje, že napadnuté konanie začalo ešte v roku 2016, pričom nie je právoplatne skončené. Od podania žaloby bol okresný súd 7 mesiacov nečinný, pričom následne po podaní vyjadrenia žalovaných bezdôvodne predlžoval lehotu žalobkyni na podanie repliky.

33. Prvé pojednávanie bolo vo veci nariadené až na 14. november 2018, t. j. po dvoch rokoch od podania žaloby, pričom žalobkyňa požiadala viackrát o odročenie pojednávania, a to dokonca s odôvodnením, že došlo k zmene právneho zástupcu pred pojednávaním, čo nie je dôvod na odročenie. Jediné pojednávanie sa uskutočnilo 13. marca 2019, ktoré bolo odročené z dôvodu znaleckého dokazovania. Uznesenie o povinnosti zložiť preddavok na znalecké dokazovanie bolo doručené sťažovateľke až vo februári 2020, t. j. skoro rok po uskutočnení pojednávania, ktoré bolo odročené na účely znaleckého dokazovania.

34. Po zložení preddavku na znalecké dokazovanie okresný súd v marci 2020 nariadil znalecké dokazovanie, no k odovzdaniu spisu súdnemu znalcovi došlo až v júni 2020. Súdny znalec pritom opakovane upozorňoval na chýbajúce porovnávacie podklady, ako aj samotný originál závetu. Po uplynutí ďalších ôsmich mesiacov boli chýbajúce dokumenty zaslané súdnemu znalcovi.

35. Uznesením zo 4. októbra 2021 bola žalobkyni uložená povinnosť zložiť preddavok na pokrytie nákladov znaleckého dokazovania z odboru zdravotníctva a farmácie, no tento preddavok nebol uhradený. Okresný súd namiesto nariadenia pojednávania čakal ďalšie 4 mesiace, aby žalobkyni poslal výzvu na doloženie dokladu o vykonaní úhrady preddavku na znalecké dokazovanie v sume 1 000 eur.

36. Sťažovateľka dôvodí, že so svojím dedičstvom nemôže disponovať, pričom už samotné napadnuté konanie je pre ňu veľmi psychicky vyčerpávajúce. S prihliadnutím na to, že napadnuté konanie prebieha, sťažovateľka nechce investovať do zhodnotenia a udržiavania dedičstva a nemôže mať z neho ani žiadne úžitky. Tým, že o dedičstvo sa nikto nestará, stráca na hodnote.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

37. Po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie sa na výzvu ústavného súdu k ústavnej sťažnosti vyjadril prípisom č. k. 1SprV/61/2022 z 21. júna 2022 predseda okresného súdu, ktorý ústavnému súdu predložil chronologický prehľad procesných úkonov vykonaných v napadnutom konaní, pričom v podstatnom ďalej zdôraznil, že okresný súd koná vo veci plynulo, aj keď nie vždy okamžite, keďže nie vždy je možné obratom reagovať na všetky podania strán a neustále vykonávať procesné úkony, a to najmä vzhľadom na veľké množstvo nevybavených spisov v príslušnom súdnom oddelení, ako aj z dôvodu celosvetovej pandémie a s ňou súvisiacich opatrení prijatých na účely zamedzenia šírenia ochorenia COVID-19 a častej a opakovanej absencie mnohých pracovníkov okresného súdu spojenej s pandemiou.

38. K sume požadovaného finančného zadost'učinenia uviedol, že ho považuje za neprimerane vysoké, pričom poukázal na to, že čím závažnejšia je ujma, čo sa týka jej intenzity i jej trvania, tým vyššia by mala byť aj suma peňažného zadost'učinenia s tým, že finančné zadost'učinenie v sťažovateľkou žiadanej sume sa v praxi priznáva za taký vážny zásah, ako je usmrtenie člena rodiny poškodeného.

III.2. Replika sťažovateľky:

39. Vyjadrenie predsedu okresného súdu ústavný súd zaslal na prípadné zaujatie stanoviska sťažovateľke, ktorá na výzvu v stanovenej lehote nereagovala.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

40. Ústavný súd v súlade s § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon

o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní okresného súdu a sťažovateľky, berúc do úvahy skutočnosti vyplývajúce z predmetného spisu vzťahujúceho sa na napadnuté konanie, dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

41. Sťažovateľka podstatnou časťou argumentácie tvrdí, že zo strany okresného súdu konajúceho v jej veci došlo k vzniku zbytočných prietáhov, a to z dôvodov obsiahnutých v časti II tohto nálezu.

42. Predmetom konania pred ústavným súdom je preto posúdenie, či postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ako aj práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy a práva na pokojné užívanie majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu.

IV.1. K namietanému porušeniu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote postupom okresného súdu v napadnutom konaní:

43. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, ktoré je garantované v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 55/98, I. ÚS 28/01, I. ÚS 132/03, I. ÚS 65/04).

44. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, resp. práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04).

45. Priznanie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zakladá povinnosť súdu aj sudcu na organizovanie práce tak, aby sa toto právo objektívne realizovalo (m. m. II. ÚS 21/01, I. ÚS 251/05). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník (strana sporu) obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť súdu a sudcu vychádza najmä zo zásady vyplývajúcej z čl. 17 a § 157 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“). V zmysle čl. 17 CSP „súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb“ a v zmysle § 157 ods. 1 CSP „súd postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania“.

46. Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo alebo nebolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, a to najmä podľa týchto troch základných kritérií: právna a faktická zložitost' veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania (resp. strany v spore) a postup samotného súdu (napr. I. ÚS 41/02). V súlade s judikatúrou EŠLP ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02).

Faktická a právna zložitost' veci, o ktorej súd rozhoduje:

47. Predmetom napadnutého konania je rozhodovanie o (ne)platnosti závetu, ktoré tvorí štandardnú súčasť rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, a preto ho nemožno bez ďalšieho označiť za právne zložitú. Na strane žalovaných v napadnutom konaní vystupuje väčší počet účastníkov (12), čo zvyšuje časové nároky predovšetkým týkajúce sa zaistenia vyjadrení k podaniam protistrany. Okrem toho s prihliadnutím na predmet sporu, ktorým je rozhodovanie vo veci neplatnosti závetu poručiť, bolo vo veci nariadené znalecké dokazovanie z dvoch odborov, a to písomoznalectva a psychiatrie, čo kladie na postup všeobecného súdu zvýšené časové nároky. Vec sťažovateľky preto možno s prihliadnutím na už označené skutočnosti vyhodnotiť ako skutkovo zložitejšiu.

Správanie strany v súdnom konaní:

48. Pri hodnotení ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľky v preskúmanom konaní, ústavný súd nezistil žiadnu významnú okolnosť, ktorá by mala byť osobitne zohľadnená na jej ťarchu pri posudzovaní otázky, či a z akých dôvodov došlo v napadnutom konaní k zbytočným prietahom. Zbytočné prietahy tak neboli vyvolané správaním sťažovateľky, ktorá reagovala na výzvy okresného súdu v stanovených lehotách.

Postup súdu v konaní:

49. Tretím kritériom, podľa ktorého ústavný súd hodnotil, či v napadnutom konaní došlo k zbytočným prietahom, bol postup okresného súdu. Ústavný súd pritom vychádzal zo svojej ustálenej judikatúry, podľa ktorej zbytočné prietahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj neefektívnou činnosťou, ktorá nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty strán v konaní (m. m. II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

50. Vzhľadom na skutočnosti zistené zo spisu vzťahujúceho sa na napadnuté konanie ústavný súd konštatuje, že postup okresného súdu už po začatí konania nebol optimálny, keďže k prvému procesnému úkonu vyžiadania vyjadrení k žalobe zo strany žalovaných došlo až po viac ako 7 mesiacoch po podaní žaloby (júl 2017).

51. Neefektívnosťou sa vyznačuje aj následný postup okresného súdu spočívajúci v odročovaní nariadených pojednávaní z dôvodov na strane žalobkyne. Pojednávanie nariadené na 14. november 2018 bolo zrušené z dôvodu potreby zabezpečenia si právneho zastúpenia žalobkyne, pričom bol stanovený nový termín pojednávania na 30. január 2019, ktorý bol zrušený opätovne z totožného dôvodu. Okresný súd síce žalobkyni uložil lehotu na zabezpečenie právneho zastúpenia v napadnutom konaní, no urobil tak až 21. januára 2019, v dôsledku čoho bol stanovený nový termín pojednávania na 13. marec 2019, čím došlo k predĺženiu napadnutého konania (body 9 až 12 tohto nálezu).

52. Nečinnosťou a neefektívnosťou sa vyznačuje aj postup okresného súdu súvisiaci s vykonávaním znaleckého dokazovania.

53. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje aj na svoju judikatúru, podľa ktorej všeobecný súd vzhľadom na jeho povinnosť organizovať procesný postup v súdnom konaní tak, aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa naň fyzická osoba obrátila so žiadosťou o rozhodnutie, zodpovedá za adekvátne a účelné využitie procesných prostriedkov, ktoré mu na tento účel zákon zveruje aj vo vzťahu k súdnemu znalcovi (m. m. IV. ÚS 31/05). Všeobecný súd v rozsahu svojej právomoci nesie preto zodpovednosť aj za zabezpečenie efektívneho postupu znalca pri vypracovaní znaleckého posudku (III. ÚS 111/01, III. ÚS 56/02, II. ÚS 500/2015).

54. Aj napriek tomu, že zákonná sudkyňa na podklade záverov pojednávania, ktoré sa uskutočnilo 13. marca 2019, vydala následne 14. marca 2019 pokyn na predloženie spisu vyššiemu súdnemu úradníkovi na ustanovenie súdnych znalcov, k ich ustanoveniu došlo až v marci 2020, t. j. po viac ako roku absolútnej nečinnosti okresného súdu v tomto smere (body 13 a 15 tohto nálezu).

55. Ani následný postup okresného súdu nemožno hodnotiť ako sústredený. Aj napriek tomu, že k predloženiu súdneho spisu súdnemu znalcovi Mgr. Miroslavovi Koutnému, ktorého povinnosťou bolo vypracovať znalecký posudok v lehote 3 mesiacov od prevzatia spisu, došlo 11. júna 2020, znalecký posudok bol okresnému súdu doručený až 3. augusta 2021.

56. Z prehľadu procesných úkonov vykonaných vo veci pritom vyplýva, že vypracovaniu znaleckého posudku bránila (aj) objektívna nemožnosť spočívajúca v nedostatku potrebných originálov sporného a porovnávacieho materiálu, ktoré boli nevyhnutné k vykonaniu znaleckého skúmania v odbore písmostnaectva. Na uvedené skutočnosti súdny znalec Mgr. Miroslav Koutný okresný súd upozornil už 23. júna 2020, t. j. hneď po predložení spisu okresným súdom, pričom okresný súd požiadal o ich zaslanie. Dokonca priebežne okresný súd informoval o odmietnutí ním oslovených subjektov o predloženie potrebných materiálov (body 18 a 21 tohto nálezu). Na žiadosť súdneho znalca okresný súd reagoval až vo februári 2021, a to požiadanim o súčinnosť pri obstarávaní potrebného materiálu relevantné subjekty. Uvedený nesústredený a neefektívny postup okresného súdu pri vykonávaní znaleckého dokazovania v konečnom dôsledku viedol k ďalšiemu predĺženiu napadnutého konania.

57. Navyše aj napriek tomu, že znalecký posudok z odboru písmostnaectva bol okresnému súdu predložený už v auguste 2021, k predloženiu spisu súdnemu znalcovi MUDr. Matúšovi Martinkovi na vypracovanie ďalšieho znaleckého posudku z odboru psychiatrie došlo až v máji 2022. V predmetnom období od augusta 2021 až do mája 2022 okresný súd vykonával v zásade len jednoduché úkony doručovania znaleckého posudku č. 5/2021 stranám v konaní a žalobkyni uložil povinnosť zložiť preddavok na znalecké dokazovanie. Uvedený postup okresného súdu nemožno hodnotiť ako efektívne smerujúci k odstráneniu stavu právnej neistoty strán v napadnutom konaní.

58. Obranu okresného súdu, ktorej podstatou je zdôraznenie celkového vysokého nápadu vecí v príslušnom súdnom oddelení, ako aj náhla personálna poddimenzovanosť súdneho oddelenia z dôvodu pandémie zapríčinennej ochorením COVID-19 (k tomu pozri aj bod 37 tohto nálezu), ústavný súd nemôže akceptovať. V uvedenej súvislosti ústavný súd poukazuje na svoju ustálenú judikatúru (napr. I. ÚS 127/04, I. ÚS 311/06), podľa ktorej nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase

konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalší počet pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov v konaní a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prieťahy v súdnom konaní.

59. Nemožno akceptovať ani obranu okresného súdu všeobecným poukazom na pandémiu ochorenia COVID-19. Táto celospoločenská situácia mala nepochybne negatívny vplyv na priebeh súdnych konaní, osobitne pre nemožnosť nariadiť pojednávania a vykonávať na pojednávaní dokazovanie (IV. ÚS 435/2021). Uvedený aspekt však nebol prítomný v predmetnej veci, keďže v relevantnom období začiatku pandémie (marec 2020), ako aj v následnom období okresný súd vykonával výlučne úkony súvisiace so zabezpečovaním znaleckého dokazovania.

60. S prihliadnutím na už uvádzané skutočnosti, berúc do úvahy ničím neodôvodnenú nečinnosť okresného súdu, ako aj jeho neefektívny a nesústreďený postup, ktoré spôsobili že rozhodovanie vo veci žaloby o neplatnosť závetu nie je ani po viac ako 5 rokoch od podania žaloby právoplatne skončené, pričom vo veci nebolo vydané ani prvoinštančné rozhodnutie, ústavný súd konštatuje, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na konanie bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj jej práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ústavný súd preto vyslovil porušenie práv sťažovateľky zaručených čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v napadnutom konaní (bod 1 výroku tohto nálezu).

61. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak porušenie základných práv podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

62. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

63. V záujme efektívnosti poskytnutej ochrany sťažovateľke ústavný súd vzhľadom na skutočnosť, že napadnuté konanie vedené okresným súdom nebolo do času rozhodnutia ústavného súdu vo veci ústavnej sťažnosti právoplatne skončené, prikázal okresnému súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde konať v predmetnej veci bez zbytočných prieťahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

IV.2. K namietanému porušeniu základného práva vlastníť majetok v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy a práva na pokojné užívanie majetku postupom okresného súdu v napadnutom konaní:

64. „Majetkom“ podliehajúcim ochrane čl. 1 dodatkového protokolu môžu byť „majetky existujúce“ alebo majetkové hodnoty vrátane pohľadávok, o ktorých sťažovateľ môže tvrdiť, že má aspoň legitímnu nádej na ich zhmotnenie (Pine Valley Developments a ďalší proti Írsku, sťažnosť č. 12742/87, rozsudok z 29. 11. 1991, bod 51). Sťažovateľka vystupuje v pozícii žalovanej v sporovom konaní o určenie neplatnosti závetu, ktoré má bezprostredný súvis s dedičským konaním, ktorého je sťažovateľka zároveň účastníčkou (dedičské konanie po pozostalom [REDAKOVANÉ], ktoré je vedené na Notárskom úrade JUDr. Miriam Szabovej v Bratislave pod sp. zn. 65 D 18/2016) a ktoré bolo v dôsledku sporového konania prerušené. Vzhľadom na jej

postavenie ako účastníčky dedičského konania, na ktoré bezprostredne nadväzuje napadnuté konanie vedené okresným súdom, ktorého je sťažovateľka stranou, možno konštatovať, že takáto legitímna nádej na zhmotnenie majetkovej hodnoty existuje, a preto je na mieste uplatniť domnienku, podľa ktorej v konkrétnych okolnostiach veci ide o majetok podliehajúci ochrane čl. 1 dodatkového protokolu.

65. V prípadoch, keď sťažovateľ tvrdil, že dĺžka konania sama osebe predstavovala pokračujúci zásah do vlastníckeho práva, ESLP rozhodol, že je nevyhnutné preskúmať dĺžku namietaného konania podľa čl. 1 dodatkového protokolu (Zanghi proti Taliansku, rozsudok z 10. 2. 1993, § 23), alebo rozhodol, že posúdenie tejto otázky by bolo predčasné (Beller proti Poľsku, rozsudok z 1. 2. 2005, § 74). V prípadoch týkajúcich sa mimoriadne dlhých konaní ESLP rozhodol, že ich zdĺhavé vedenie (Kunić proti Chorvátsku, rozsudok z 11. 1. 2007, ods. 67; Machard proti Francúzsku, rozsudok z 25. 4. 2006, § 15) alebo iné opatrenia prispievajúce k omeškaniu (Immobiliare Saffi proti Taliansku, rozsudok z 28. 7. 1999, § 59) mali tiež priamy vplyv na právo sťažovateľov na pokojné užívanie ich „majetku“.

66. Vzhľadom na skutočnosť, že každý prípad si vyžaduje prihliadať na jeho osobitosti, ústavný súd, berúc do úvahy skutočnosti obsiahnuté komplexne v bodoch 47 až 59 tohto nálezu, akcentujúc predovšetkým skutkovú zložitost' prejednávanej veci a berúc do úvahy celkovú doterajšiu dĺžku napadnutého konania, ktorá vylučuje hodnotenie napadnutého konania ako mimoriadne dlhého, konštatuje, že k zásahu do podstaty práva sťažovateľky vlastniť majetok, resp. práva na pokojné užívanie majetku postupom okresného súdu v napadnutom konaní nedošlo, a to ani v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy, ktorý je ponímaný ako všeobecné ustanovenie, ktoré treba vykladať a chápať ako ústavný direktív adresovaný predovšetkým orgánom pôsobiacim v normotvornej činnosti všetkých stupňov, a ktorý nemôže plniť poslanie priamo aplikovateľného ustanovenia v individuálnych záležitostiach. Zo všetkých uvedených dôvodov preto ústavný súd ústavnej sťažnosti v tejto časti nevyhovel tak, ako to je uvedené v bode 5 výrokovej časti tohto nálezu.

V.

Primerané finančné zadost'učinenie

67. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

68. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadost'učinenia, uvedie rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha. Z § 135 ods. 1 zákona o ústavnom súde vyplýva, že ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadost'učinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho zaplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

69. Cieľom primeraného finančného zadost'učinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

70. Sťažovateľka sa domáha priznania primeraného finančného zadosťučinenia v sume 8 000 eur z dôvodov uvedených v časti II tohto nálezu (predovšetkým bod 36 tohto nálezu).

71. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj ESLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

72. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, prihliadajúc na jej faktickú zložitost' a berúc do úvahy neefektívnu činnosť okresného súdu a jeho nečinnosť, ako aj povahu a rozsah práv sťažovateľky, ktoré boli porušené, ústavný súd dospel k záveru, že v danom prípade je spravodlivé a konkrétnym okolnostiam posudzovanej veci primerané priznanie finančného zadosťučinenia sťažovateľke v sume 1 500 eur (bod 3 výroku tohto nálezu).

73. Vzhľadom na priznanie finančného zadosťučinenia v sume 1 500 eur oproti sťažovateľkou navrhovanej sume 8 000 eur vo zvyšnej časti ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovel (bod 5 výroku tohto nálezu).

74. S prihliadnutím na uvedené preto ústavný súd rozhodol vo veci priznania primeraného finančného zadosťučinenia tak, ako to je uvedené v bodoch 3 a 5 výroku tohto nálezu.

VI.

Trovy konania

75. Podľa § 73 ods. 1 zákona o ústavnom súde trovy konania pred ústavným súdom, ktoré vzniknú účastníkovi konania, uhrádza účastník konania.

76. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

77. Sťažovateľka si uplatnila náhradu trov konania pred ústavným súdom, ktoré jej vznikli v súvislosti s jej právnym zastupovaním právnym zástupcom.

78. Ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov konania v sume 410,92 eur v súlade s vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), a to za 2 úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia a písomné podanie ústavnej sťažnosti) podľa § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky. Ústavný súd vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2022 v sume 193,83 eur (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky), tiež zo sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2022 v sume 11,63 eur (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Celková suma náhrady trov konania tak predstavuje sumu 410,92 eur. Vzhľadom na uvedené ústavný súd vo veci náhrady trov konania sťažovateľky rozhodol tak, ako to je uvedené v bode 4 výroku tohto nálezu. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

VII.

79. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u ě n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 6. septembra 2022

Ladislav Duditš
predseda senátu